

ARS BOUTIQUE

СЪЕДИНЕНИИ И
ИЗДАНИЕ И
ИЗДАНИЕ И
ИЗДАНИЕ И

PŘEDMLUVA

LA VOGUE /Gustave Kahn/, LA REVUE INDÉPENDANTE /Édouard de Jardin/,
NONS NONS /Marcel Duchamp/, LES SOIRÉES DE PARIS /Guillaume
Apollinaire/, THE BLIND MAN /Man Ray/, TRANSITION /Paul Elliot/,
CRITERION /Ernest Hemingway - T.S.Elliot/, TRANSLANTIC REVIEW
/ Ford Maddox Ford/, OKNIŽAI KORESPONDENCE /Ladislav Dostálek/
Slavné časopisy - slavní lidé.

Časopisy s maximálním dosahem při minimálních nákladech.

Časopisy vznikající s nutností zcela zákonitou vždy tehdy, kdy sku-
pina jednotlivců, rozpoznávající s mimořádnou citlivostí zápas po-
hřívající hniloby stávajícího světa, vytváří ideál světa přicházejí-
cího, ale přitom není jiné vyhodisko a přitomné situace než opustit
existující společenské systémy a vytvářet v útrobách zvláštní pospo-
litenost přetvůřící hodnoty, jež společnost nemá. Přitom většinou najde
o opuštnější fyzické, nežli čistě duchovní. „Vidoucí“ členové ideální
pospolitosti jsou tak rozptýleni mezi „alepji“.

Časopis je jejich základnou, formou, prostředkem dorozumění.

Časopis je reprezentací malého světa svých čtenářů a autorů ve svě-
tě velkém.

ARS BOUTIQUE je časopis.

Boutique je zastrčený kránek v zastrčené ulici, kde dostanete to, co
jinde nedostanete.

Ars je umění, tedy duševní strava oduševnělých, opium uvádějící do ly-
rického deliria, revoluce krásy vysvobozující člověka z člověka.

ARS BOUTIQUE je více časopis.

ÚVOD

Když máte chuť něco říct, je pouze jedno řešení

Skoro nic nelze pochopit rozumem. Proč píšeme knihy? Protože život není takový, jaký jej chceme. Jaký by měl být. Knihy jsou buď o tom, jaký by život měl být, a nebo jaký je. Ale i tak se neustále chytat každého slova. Spisovatel by neměl psát moc rozumem. Něco mází okrazotverností a city. Vždycky má dost času na to, aby byl rozumný a svědomitý. Zhmotnit všechny stavy, napětí, pohyb a city nelze rozumem. Jen city. Proč byste nepsal? Že už vaše myšlenky někdo napsal? Předběhl vás? Co na tom. Teď nepadly vás, máte chuť vzít pero a papír a psát, pište. Proč by se neachly opakovat situace a myšlenky? Všechno se opakuje! Když máte chuť něco říct, je pouze jedno řešení: **ř í c t t o !**

Když vyjádříte svoje city a myšlenky do motového sešitu, budete J. S. Bachem i když třeba ne tak složitý a květnatý. Všecko se opakuje. Škoda ale je, že se všechno bere vážně. Jedna hrdinke Godardova filmu si postěžovala: tragédií naší doby je právě to, že se všechno bere vážně. Lidé už nespískají na ulici. Pracují z povinnosti. Opravdu, dnes je všechno zvorané, protože se z umění stalo něco vážného.

Byle by krásné být playmi a prostými pocity, aniž by nás uspálo něco rozebírat.

A tak i psát....

Učím se psát básně ... (7 , 16 let)

Učím se básně psát;

tak jako když se dítě učí

číst, psát, počítat.

Učím se psát básně;

tak jako dítě se učí roznávat

co je dobré, co špatné.

Chtěl bych psát o květech,

jež po ránu se otvírají.

O čistých lidských srdcích

když klidně večer usínají.

A do těch svých básní,

těž trochu štěstí, lásky, chtěj bych dát;

možná, že pak někdo porozumí básním

a já spokojen se budu usmívat.

„Již delší dobu se pokouším psát básničky. Jen tak z dlouhé chvíle, abych si ukrátil čas. Několik básniček jsem spálil, protože jsem si myslel, že jsou to nesmysly.“

Strach (D.O., Ostrov nad Ohří, 18 let)

Stál jsem na prahu tvé duše
a bál se vejít
bál jsem se nekonečné prázdnoty
bál jsem se chladu
čišícího z hlubin
bál jsem se tvé lhostajnosti
bál jsem se
a tak jsem raději odešel
Sbohem
krásná falešnice

„nevím jestli moje psaní mám pokládat za snahu nebo opravdovskou básničku“

Je máj

Sešti všechny rozkvetlé stromy
a násob je láskou
Dostaneš máj

Probuď písni lásky
a věnuj je krásným dívkám
Dostaneš lásku

Vyjdi tedy pod rozkvetlé jabloně
s dívkou krásnou
písni lásky nech znít
Je máj...

Leš (A.K.-ová , H.okr.Liberec)

Dav lidí škevrá
kostěná líce načehlené
melodie smutku
v kapse svrchníku
nahota lží prosakuje
na jejich bílá těla

„napsali mi moc hezký a povzbudivý dopis. Abych měla vůli
a psala dále. Dostala jsem větší chuť do této práce a je
fakt, že se tím člověku nějak uleví, je v jiném světě, ne
tedy, kde často si člověk připadá zbytečný, na obtíž, zklá-
mán partnerem, situací, školou...“

x x x

Dlouhou alejí vzpomínek
cesta lidské duše se vine
astrozy života přecou svoji píseň
a v dávném písku naše stopy smazal
už dávno horeký mráz.

Ale vrátíme se tam
o kněny naděje se opřem
škoda jen že
dětská blépěj bude už
jen matná.

X X X

Stručná láska
pochopení šádné
malé sobectví
cizí flirt
slapá víra
vybičovaný cit
zbyla jen nenávisť.

X X X

Zmátená nevděčnost
ve stínu maringotek
pošlapaná maska klouna
smích lidí ještě doznívá
zapomenutý peníz v klobouku
zášklivý kolotoč života.

X X X

Stojíme v prachu jara
ale dole už volá nový život
i v nás je už jiná touha
naděje většího sblížení

x x x

Mám červenou mašli

na šatech

vlasý neposlouchají a padají

na ramena

jsm veselá a nehledím

na léta

já ještě nejsem děvče

na lásku

mám ještě červenou mašli

na šatech

x x x

Nesmíš se kračít

chci tě s úsměvem

jinak tě ztrácím

a ty dobře víš

co znamená smích

a já vím co jsou slzy

proto se nekrač

chci tě s úsměvem

V e l á n í (V.K. , 23 let)

Ticho se svine do lastur
a v prstech uslyšíš hučení moře
To tenkrát
když už se bojíš lézt přes cizí plot
Sny usírají česně
tak přiliš nedospělé
(Snad proto máme ráno dětské oči)

A už se asi neodvažujeme
potichu zavolat na vítr
Jen domy přikrčeně na sasotách
lomozí o stromy
Velice míváme strach z lesa
nejspíš tak o půlnoci
kdy každý dech mlátně

Podíváme se na prsty
a v ústech nás zarází
jak překotně šeptáme písničku let

„které jsem usmolil na vojně...Promiňte poněkud neobratný
alch, ale z vojny se asi blbne.“

T a j n é c h o d n í č k y

Ve vodě obtiaky měsíce

ale pod hladinou

níc nenahnatáš

Rozhozené jiskřičky hvězd

už neví nic o studu

prvního nesluvení

A mraky tahám denodenně za sebou

na stříbrných provázcích

co v lesce vedou mezi korunní

zářkou ke slunci

A v ústech plno ptaní

Snad proto mé kroky neruší

jiný stín

Samota ochotně odpovídá

na každé chvění rtů

Cizího hlasu bych se bála

Polykám naprázdno

až

do ohlušení

Z p e v í d á n í   j a r a

Dýchám si na ruce

V kapsech

Kapičky ledu

Po nocích prázdnou myšlenky štvu

Včera mě chytili za tichou kaplí
nabírat pláč

Trestuhodný zločin

Bylo půl večera a vzpomínání
se toho dne nekonalo

Měsíc

zabaleny do mlhy

pletl se mi nad hlavou

Z koutů se vysypala tma

jak dlouhá závěj

která nepřestává

Už ani psi neštěkli

aby nezaplašili ráno

Za kamennou zdí (H.Z.-ová , Nybark , 18 let)

Zavržená,

opuštěná,

sama si teď hraje.

Na královnu

bez krále a bez milenců,

bez rozmarů, velkých přání,

bez lásek a milování,

vládnou jen tak sama sobě,

zavržená,

opuštěná.

J e š t ě z a ě i v a

Ještě zařiva

chtěl bych se někdy potáčet krásou

jak se chvějí

listy v korunách blízko u nebe

Po sarti času dost

na vzpomínky a kletby

zoufalců

V životě

vždycky si slibujem sliby

co k hrobu nevystačí

PETER BLSCHEL, ERNEST HEMINGWAY, JOHANN WOLFGANG GOETHE, JOSEF SKVORECKÝ, JOHN STEINBECK, ANTOINE DE SAINT EXUPÉRY, JOHN UPDIKE, JEAN PAUL SARTRE, ALLEN GINSBERG, GUNTHER GRASS, GRAHAM GREENE, WILLIAM EASTLAKE, FRANZ KAFKA, GIORGIO BASBANI a JÁ

Kde jai?

Tady.

Já bych tě vůbec nepoznala.

Byla jsem vždycky hubená.

Na dvoře stojí velká zinková vana. Dnes bych se do ní už pohodlně nenatáhla. Do slunce vyhřáté vody jsem se ponořila celá. Zvuky, které jsem pod vodou tentokrát slyšela, slyším v dnešní hudbě.

Kolik sladiš?

Tady už tě poznávám. Vlasy jai měla světljší.

Psávala jsem deník. Každý rok jsem kupovala na deník jeden sešit. V každém sešitě byl zapsaný jen jeden den. Potom už jsem na deník zapoměla, nebo už nebyl žádný den v roce k zvěčnění. Četla jsem si deníky. Ty dny mi nic neříkají. Jeden den ano. Byly prázdniny. V ložnici vedle opilého spícího otce ležel spící voják. Šla jsem potichu kolem.

Pocem.

Sedni si. A rozepl si kalhoty a já to držela v ruce. Byl studený. Potom přišla matka a já to ukryla svým tělem. To už jsem věděla, že dělám to, co nesmím.

Kdo je to?

Má první láaska. Ze školy.

Byla jsem překvapená potom o hodně roků později, že to studené vůbec není.

Potom jsem začala číst knihy. Nechočila jsem mezi děti. Byla jsem moc hubená. A v jedné jsem se dozvěděla, že deníky pocházejí z toho, že se lidé spolu nevyspali. Sebehezčí dny jsem pak už nezapisovala, aby někdo neodhalil, že jsem se s tou první láskou nevyspala. Sešit s vypsanými úryvky knih mi nahrazoval deník. Jsou v něm opsány věty, které mi také dnes nic neříkají.

Na co myslíš?

Na knihy, které jsem přečetla. Poslouchej. Našich dnů na zemi je málo. A proto se radujeme a věříme a děkujeme bohu! Každý člověk má mít radost sám ze sebe. I tvůj nejmenší počín může vzbudit jiného člověka, aby učinil více. Říká ti to něco? Žas nebyla dvakrát šťastná. Můžeš ještě něco přečíst? Už se netudu dívat. Albuz je vlastně taky deník. Přítomnost není deník. Přítomnost nedovoluje přezýšlet. Přečti něco.

Člověk, který nemá co říct, nemá slova. Může být pravdou i o-
pak - že člověk, který nemá nikoho, komu by něco řekl, nemá slova, jelikož je nepotřebuje.

Sazota.

Proč? Opuštěný má nejvíc slov. Jen aráces vidíme dobře. Co je podstatné, to je pro oči neviditelné. Proto jsem očímala dě-
lat ve škole rozborů básní?

Poskočily jsme při zazvonění zvonku.

Jánu otevřít.

Máš dopis. Píšeme dopisy. Lidem, kteří nám schází. Nebo je to jeden ze způsobů jak naplnit čas?

Léto v plném proudu. Vlakové neštěstí bez ztráty lidských životů. Příjemně chladivé časná rána. Nápověde slunce šeptá horký den. Opuštěné vlaky. Venkovské nádraží.

Pokůžu vám.

Děkuji.

Na peróně sedí na zábradlí.

Chcete mi pomoci? Podávám mu půl své snídani.

Dovikády pojedeme.

Jdeme po silnici spící vesnicí a dál. Do polí.

A slunce se rozpaluje. Obdarovalo nás slatými obrysy. Povídá.

Poslouchám. Povídám. Dívá se.

Poznáš vás.

Mám v ní jabka.

Vente si. Sedíme v mokré trávě. Jsou kyselá.

Jsou kyselý. A povídá. Poslouchám. Dívám se.

Půjdeš? Podá mi ruku. Fouká mi přeskočit strouhu. A ruku mi nepouští. A na cestě k venkovskému nádraží už mlčí. Mlčí. Rozespálá vesnice. Mlčí. Co mi má najednou říct? Když ani já jeho ruku nepouštím. Proč? A je to hezký kluk.

Náhlední vlak nás odváží dál. Každý říká svůj příběh. Svůj cíl. Zalepené okno. Lepravé slunce.

Prozraňte já vás neposlouchala. Vystupujete? Tady bydlíte?

Proč ne? Píšu mu tedy adresu. Proč ne?

A napíšete mi?

Napíšu. To, co jsem vás nedovedl říct.

Já vím.

Stojí blízko rozjíždějícího se vlaku. Jenom stojí a dívá se někde nahoru na mne.

Usmívám se. Směju se. Mávám. Vlak zrychluje. Shrnutí si vlasy z obličeje. Ještě stojí. Až tečka.

Kdo ti píše?

Usmívám se. Směju se.

Tečka.

Coš říkala?

Ale proč tečka. Vždyť léto v plném proudu. Vlakové neštěstí sez ztráty lidských životů. Příjemné chladivé časně ráno. Ná-pověda slunce šeptá horký den.

Opouštíte vlak. Venkovské nádraží.

Pomůžu vám.

Děkuji. Heský kluk...

Co říkáte?

Ty říkáš tečka.

To nic. Ale podívej, také jsem si vypsal, že jednomu je dáno, druhému ne. Ale každý má aspoň něco. Třebaže jenom to, že je na-
živ. Pánbůh nás nestvořil proto, abychom se trápili kvůli tomu,
co nemáme. Proč by se měl, ten, kdo má dvě nadání, užírat a závi-
dět tomu, kdo jich má pět? Vždycky mi takové věty pomáhaly, když
jsem si připadala neschopná a k ničemu. Stejně se člověk žádá-
nu nadání nenaucí. To už se se vším narodíme. Hemingway napsal, že
začínáme všichni úplně hotoví.

A psala jsem si výpisky o životě, pro tože vždycky hledáme smysl
života, ale vlastně žijeme ze dne na den a tím bohatství knihek
a všeho se jen potěšujeme, utěšujeme a obohacujeme.

Někdy závidím lidem, kteří nic nevědí, o nic se nezajímají. Mají
malej šťastnej svět. O životě stejně nic nevíme, ale co víme, to
je jen z knížek. To taky má někde napsaný. Až na konci. Tady.
Cantre. Máš dojem, že vše, co vím o svém životě, jsem se dozvěděl
z knih.

Mám zde hodně básků, u kterých neví, proč jsem si je opsala, ale
líbí se mi stejně. I hodně básničkám nerozumím, a přesto se mi
líbí. Protože je to čistý a slova jsou krásná a nějak po svém
to vnímám a bývá mi z toho čtení dobře. Jsem další hvězda. Bude-
te jíst má básně nebo je číst nebo zírat s prázdnými hliníkový-
mi talíři na stránky bez slunce? Sníte nebo překládáte a při-
jímáte fakta a lhostejně svěšenými tykadly? Dávám já nějaký
smysl zeleným květnám receptorů ve vašich očních důlcích? Máte
vize Boha? Kterým směrem se bude otáčet slunečnice obklopená
milióny sluncí?

Kdo to napsal?

Ginsberg. Vědycky máme raději, co nemáme a co bychom chtěli.

Mít rádi, že?

Nejasněčeněji mluvíme o tom, co bychom chtěli a mluvíme o tom, jako bychom to měli.

Vlastně lžeme. Sníme. A přijdou doby, kdy už budeme jen snít a přestane začít pořádku znovu nadějně končit. Tak nějak to napsal v Plechovym bubinku Grass, ale nemůžu to tedy najít. Jo, už to mám. Moc jsem to nepopletla. Dokud člověk doufá, nepřestane začínat pořádku znovu nadějně končit.

Zůstane vás jen anění. Nic jiného vám už nezbyvá. Teď už se starám jen o to, aby dítě bylo čisté a mělo včas věčeří. Jsem spokojená. Je zdravé. Ale co já? Vědycky jsem chtěla jezdit po světě a psát o cestách knížky, chtěla jsem být malířka a spisovatelka. A nevedlo se mi to nikdy. Byla jsem málo pracovitá. Víc jsem o tom mluvila než tvořila. A tak dělám úplně něco jiného a žiju úplně jinak a když nejsem spokojená, tak je to moje vina. (Zabředla jsem se přes záclonu na ulici. Na střeše se miliskují holubi. V oknech se ztahují rolety, aby bylo vidět líp na televizi. Tam dole vřiskají děti. Zaslouchla jsem i svou ratolest a holubi odletěli. A bude se stařvat a jsem ještě schopna provádět malé bláznoviny, které mě popadají při čtení knížek. Teď bych chtěla ještě kočku. A jmenovala by se Poussiquette a líbilo by se mi ji tím dlouhým jménem volat z okna, aby šla domů a taky někdy pročitěně čtu básničky a vzrušené gestikuluju a manžal civí z neporozumění a jsem ráda a on mě vyruší kýbyradšíněcouklohnílkajídlu. Zítře musím jít zaplatit nájem a malej potřebuje nové boty. Roste jako z vody. V sobotu práť. To bych měla v pátek večer namáčet prádlo.)

Na co myslíš?

Napijem se něčeho. (K životu nepotřebuju než trochu snaky, jenže příroda nám klade do cesty naši lábost jako past.)

Zlatavá tekutina. Jeany průběh cigaretového dýmu se jakoby v rytmu hudby svíjel.

Ky jsme dvě bláznivý holky. Vůbec jsme se nikdy nepotřebovaly,

a přesto se hledáme.

Asi dělatví nás nějak spojuje dohromady. Společné vzpomínky. Teď už se scházíme nějak ze setrvačnosti. Každá má své starosti.

Možná ty starosti nás taky sbližují.

Nebo od nich takhle utíkáme?

(Opravdoví zbabělci vlastně nejsou. Jsou jenom stateční, kteří vyčkávají. Člověk čeká na převon příležitost, na situaci, která mu bude něco říkat.)

A teď pijeme. A až nám bude dobře, tak se zvedneš a půjdeš domů, protože já budu dělat večeři a mohla bys večeřet u nás, ale ty taky budeš dělat večeři.

Já už si zvykla. Karel mi říká, že jsem kuchta, ale kdybych nezbuchtovatěla, tak by se mu zase doma nalíbilo. Našla jsem nějaký zálibění v prádelně, když Karel jí, já si sednu a potichu se dívám a už poznám, že mu chutná a jsem ráda, že se mi to podařilo.

(Život, kterej svou přirozeností už přesahuje všechny meze.)

A večer už nesním o Paříži, ale hned usnu a zaspím to a ve spaní ani nevním. Spím jak dřevo.

Nalaj mi ještě. Dost. Dost! Neblbni!

Nejsem na to zvyklá. Podej mi to album.

Nebylo nám líp šady?

Ukaž? To jo. To byl život. Ale proč vzdychat, že? Teď je taky ještě život. Teď na konci mám napsaný, že má-li člověk v životě pochopit, skutečně pochopit, jak se věci mají, musí aspoň jednou umřít. A tak protože je tohle zákon, je lepší umřít mladý, když má člověk před sebou dost času na to, aby se z toho dostal, aby vstal z mrtvých. Pochopit k stáru je ošklivé.

A tak budeme malovat a zase psát. Co říkáš?

~~A se smíchem Věru doprovázím ke dveřím.~~

~~Máš pěkný boty.~~

A se smíchem Věru doprovází ke dveřím.

Máš pěkný boty.

Jo, půjč mi něco na čtení.

Běž si vybrat sama. Nevyzouvej se, prosím tě.

(A po schodech dupe moje dítě. Ještě mohlo být chvílku venku.

Ještě není tma.)

Máš něco? Tak zase přijď. Ahoj.

Ahoj.

Ty vypadáš. Běž se konec umejt. A nelítej jako drak. Podívej, jak seš zpocensj.

(Hrdinou není ten, kdo jím chce být; nestačí ani odvaha, ani nadání, jsou ještě zapotřebí obludy a draci.)

Než jsem šla dělat večerí, (v jednom ze sešitů s jednou popisnou stránkou z kdysi, mám dnes sbírku jedinečných receptů pro jednoho jediného jedinečného muže) přelétla jsem řádky dnes došlýho psaní a dopis schovala. Samozřejmě pečlivě.

Umej se pořádně!

JP

Všichni dospělí byli kdysi dětmi, ale málokdo se na to pamatuje.

ANTOINE DE SAINT EXUPÉRY

Heleně se zdálo, že svět je plný bezvýznamných lidí pronášejících bezvýznamné řeči.

SHERWOOD ANDERSON

Člověk má mnoho důvodů mít se před člověkem na pozoru.

JOHANN WOLFGANG GOETHE

Jessevi, aluhovi Božimu, bylo zřejmé, že m stává nejmaterialističtější období v dějinách lidstva, kdy vojáci budou bojovat bez vlasteneckého zanícení, kdy lidé zapomenou na Boha a budou se řídit jen mravními zásadami, kdy touha po noci nahradí touhu pomoci a kdy ve strašlivé zbrklé honbě za majetkem lidstvo zapomene, že je v životě třeba hledat krásu.

SHERWOOD ANDERSON

Buď bude svět schopen vytvořit renesanci humanismu, v níž bude ústřední otázkou co nejdůležitější rozvoj lidských stránek člověka a nikoliv výroba a práce - nebo tento svět zahyne jako již dříve mnoho velkých civilizací.

Věřím, že poznání pravdy není především věcí inteligence, nýbrž věcí charakteru. Nejdůležitějším prvkem je odvaha říci ne, neposlouchat příkazu noci a veřejného mínění; přestat spát a stát se lidským; probudit se a ztratit pocit bezmocnosti a marnosti.

ERICH FROMM

Byl letní večer, seděli v salóne s okny otevřenými do zahrady a hovořili o žumpě.

VIRGINIA WOOLFOVĚ

Murphy nazýval svatyní te, co psychiatři nazývali vyhnáním a považoval pacienty v blázinci ne za vydědence z blahodárného řádu, ale za uprchlíky z kolosálního flaska.

Když se spojí darebák a blbec, aluhý člověk musí jít od toho. Blbec spřažený sám proti sobě s darebákem je kombinace, na kterem je každý krátký. Ó ty humanitní monstrem, třeba sebe osvícenější, které si zoufáš nad světem, v němž jediný přirozený spolek je spolek blbců a darebáků, obdivuj Booma, který jednou mlhavě pocítil to, co ty v duchu pocituješ tak často, totiž šelest rukou Pilátových.

SAMUEL BECKETT

UMĚNÍ O NEUMĚNÍ

Usavšen de montaigneovské věře vlastní nevědomości rozhodl jsem se vydat do prostoru staccato odvážně sebevědomých názorů, které vytýčím jako senažářské kóty na mapě estetiky nebo jako slalomové branky na svahu teorie umění a pokusím se tak přimět čtenáře, aby přehlédl krajiny estetiky z mapou objevených vrcholků a nebo vychutnal sjezdovku teorie umění právě máj myšlenkovým slalomem. Jsem si vědom toho, že vlastní panorama estetiky se tím nijak nezmění a že cesta po úbočí teorie umění nakonec zákonitě skončí na dně údolí, ale takový už je zákon individualismu, že se jen neradi díváme průzory k divině určeny a neradi chodíme po vyhlapaných stezkách, neboť stále říjeme naději, že tak nalezneme něco, co by nám druzí mohli závidět.

Kladu si tedy první otázku: Co to vůbec je umění?

Umělecké dílo je vždy vytvořen d u c h a na rozdíl od v ý r o b k u , který je vytvořen /např./ r u k o u . Ne všechny výtvořy ducha jsou ale umění. Umělecké dílo se od ostatních výtvořů ducha /např. myšlenky/ liší zvláštñ k v a l i t o u , které říkáme k r á s e . Krásu umění jsme si zvykli odlišovat od krásy přírodní. Neprávem. Oba tyto druhy krásy spolu totiž souvisí. Oba jsou závislé na šlověkově citu pro krásno. Bez šlověka není krásy. Jediným poznávacím znamením uměleckého díla je tedy jeho estetický rozměr.

Kladu si druhou otázku: Jaký je smysl umění? K čemu šlověku slouží, co mu dává?

Archeologie i kulturně antropologický výzkum primitivních přírodních národů dokazují, že umění provází šlověka už od samých počátků jeho lidské existence. V šlověku je od pradávna cit pro krásu. Stejně tak jako je od pradávna jedním z projevů činnosti jeho ducha myšlenka. Duch ovšem nezůstává u pouhého myšlení nebo citání. Nechce jen

pasivně přijímat, ale chce se také aktivně vyjádřit. Proto ta část ducha, která vytváří myšlenku a která se pořádá na základě zákonů myšlení, dochází svého vyjádření ve slově /řecí/. V zájmu porozumění budu nazívat tuto část ducha, která pracuje s myšlenkou rozumem, i když si uvědomuji, že taková definice není přesná a snad ani správná. Lidský duch má ovšem i oblasti, které nesproují s myšlenkami a které se naukou vyjadřovat verbálně. Nebudu jim říkat ani podvědomí, ani nadvědomí nebo nevědomí. Jsou to ty oblasti, které se naukou vyjadřovat pouze neverbálně - např. gestem, mimikou, čísem. A umění je právě takový neverbální vyjádření člověka ducha, ovšem uspořádaný podle zákonitostí jeho citu pro krásno. Proto nebude nikdy mluvit o umění, které má „myšlenku“, protože za myšlenku pokládám pouze to, co je možno vyjádřit slovy. Umělecká krása však umožňuje člověku ztvárnit pocit, dojem, cit apod., tedy jevy slovy jen těžko postižitelné. Umělecká krása v zásadě ani nemůže být vyjádřením myšlenky, protože myšlenka nemůže být krásná. Říkáme-li o myšlence, že je krásná, pak její krásu posuzujeme podle hledisek etických, logických, filosofických, ale nikdy estetických. Smysl pro krásu je uložen v těch sférách lidského ducha, které nesproují s myšlenkami a rozumovou logikou. Proto nikdy nemůžeme rozumově zdůvodnit, proč se nás ta a ta krásná věc líbí.

V pozadí každého umění stojí tedy prastará touha člověka vyjádřit se. Nejstarší se všech umění bude zřejmě hudba /spěv/ a tanec, protože k jejich provozování není v zásadě zapotřebí žádných pomůcek, nástrojů nebo prostředků. Výtvarné umění už předpokládá určitou zkušenost s rukodělnou prací. Slovesné umění se vyvíjelo v hluboké souvislosti s hudbou - píseň, hymna, žala, óda. Přestože slovesné umění užívá slov, nešlo v něm spočátku o vyjadřování myšlenkových pravd, nýbrž o vyjádření skutečnosti verbálně nedělitelné. Estetické hodnoty nejstarších uměleckých slovesných útvarů jsou ovšem tak primitivní, že je dnes téměř nemůžeme rozeznat.

Co ale člověk uměním vyjadřuje? Hlubou silou nejstaršího umění je tvořivá hravost ducha /hudba, tanec/. I výtvarná

umění je spočátku pouze hrou s krásnou. Vykopávky staré keramiky i stadiu přírodních národů dokazují, že nejstarší výtvarné umění je viděcky ornamentální a ne figurativní. Ani v mnoha počátcích není umění pasivním zobrazováním krásné vnější skutečnosti, nýbrž aktivním vytvářením nové /umělé/ krásné skutečnosti, pro níž ve vnějším světě vlastně ani neexistuje vzor.

Umění ale nezůstalo u nevinné hry s krásnou. Člověk si stále víc uvědomoval sebe sama a docházel ke stále hlubšímu sebepoznání. Údiv nad sebou samým byl rozhodně větším podnětem k filosofování než údiv nad nevysvětlitelnými přírodními jevy. A právě sebereflexe ducha v oblasti citů, dojmů, pocitů, smyslu pro krásu nutila člověka vyjadřovat nové poznatky, k nimž díky této sebereflexi dospěl. Každá sebereflexe jakožto uvědomění si hravě znamená kvalitativní krok vpřed ve vývoji. A každý krok vpřed ve vývoji sebeuvědomění znamená i krok vpřed ve vývoji estetického citění. Různé estetické úrovně tedy odpovídají různým hloubkám sebepoznání.

Jsem stále u primitivního umění, které uspokojuje či věkovou touhu vyjadřovat se. Pomocí uměle vytvářených estetických hodnot člověk vyjadřuje ty pravdy, k nimž došel poznáním světa a sebe sama a které neumí vyjádřit myšlenkou a řečí. Umění v tomto případě splní svůj účel, když umožní člověku prostě se vyjádřit. Teoreticky vzato autor zde nepotřebuje publikum. Autor je uspokojen už tím, že umělecké dílo vytvořil. Umění vzniklé jako vedlejší produkt při uspokojování autorových potřeb ale nemusí být nutně samoúčelné. Každé umělecké dílo máve svých estetických hodnotách skryto autorovo sebevyjádření. I pasivní přijímání takového díla může mít pro diváka /posluchače, čtenáře/ tentýž význam, jaký málo jeho tvoření pro umělce. Člověk - neumělec si nad uměleckým dílem může uvědomit, že to, co se autorovi podařilo vyjádřit, cítí i on sám, ale jsou se to až dosud /takto/ vyjádřit nepodařilo. Takže a umělecká díla nestvořená pro „veřejnost“ mohou mít pozitivní význam, ovšem jen tehdy, budou-li je jich estetické hodnoty člověku sprostředkovávat dostatečnou

radost z tvořivé hry a krásou nebo dostatečnou míru sebezpoznání.

Člověku ale brzy přestává stažit pouze sebevyjadřování, které nifi do prázdna. Kvalitativně zláma v touze po sebevyjádření bylo zjištění, že vyjádření potřebuje adresáta. Člověk si uvědomil svůj společenský charakter. Vyjadřovat už se naučil, nyní potřebuje najít svůj postěžek, potřebuje se vyjadřovat někomu. Z pouhého vyjádření se tak stává s d ě l a n í z vyslovění se stává o s l o v e n í .

Na další stupeň vývoje už přestává být umění prostředkem sebevyjadřování, nýbrž stává se prostředkem dorozumění. Dorozumění /komunikace/ má ovšem zase několik poloh, podle toho kolik má člověk vyjadřovacích způsobů. Opět budeme rozlišovat mezi komunikací verbální /řeč/ a neverbální /gesto, mimika, činy/. Také umělecká krása se může stát prostředkem dorozumění mezi lidmi. Samozřejmě že bude zprostředkovávat dorozumění mezi těmi oblastmi lidského ducha, které se nemohou vyjadřovat verbálně.

Vezměme si příklad. Hluchoněmci se dorozumívají řečí posunků. Pantomima užívá jako uměleckého prostředku také posunků, gesto a mimiky. Proč v první případě nejde o umění, kdežto pantomimu za umění pokládáme? Co činí z pantomimy umění? Základní rozdíle je v tom, že hluchoněmci si pomocí posunků sdílují myšlenkové pravdy, je to vlastně zvláštní druh verbální komunikace. Zdejší mimická posunková sděluje ještě z co navíc - dovede vyprávět o dojmích, citech, pocitích, náladách. Ani to z něj ovšem ještě nedělá umělec; vyjadřovat náladu mimikou obličeje dovede každý a nepokládá se to za umění. Pantomima se stává uměním teprve tehdy, když její gesto, mimika dostanou zvláštní, nepochybně jedinečnou kvalitu - krásu. Nic je umělcem nikoliv proto, že dovede ř i k o v n ě vyjádřit různé věci, nýbrž proto, že jimi vybuzuje v člověku pocit a prožitek krásy.

V této fázi vývoje umění ale dochází k tomu, že umělecké dílo se stává nositelem nejen umělecké krásy, ale i určitého myšlenkového sdělení. Dochází k tomu v soubornosti a rozvojem figurativního výtvarného umění a zvláště slovesného umění. Obě tyto druhy umění totiž užívají stejného materiálu jako rozum - objekty /jazyk/ vnějšího reálného světa a slova.

Začínají vznikat taková umělecká díla, i nichž je možno rozlišovat obsah a formu. Obsahem je to, s čím je spojeno a formou jak je to spojeno. Obsah sám nezdá se mít estetickou hodnotu. Nezapomeneš, že lidská myšlenka nezdá se být krásná a ať krásu přírodních objektů /jevů/ není vlastností jejich podstaty, nýbrž je jen odrazem krásy ducha. Estetickou hodnotu uměleckému dílu dodává umělec teprve vlastní formou svého díla. Krása je tedy vlastností formy.

Různé druhy umění mají i různou možnost produkovat umělecká díla s obsahem a formou. Např. architektura má úplně minimální možnost spodobovat myšlenku nebo jakýkoli přírodní objekt. Pracuje pouze s linií a tvarem, tedy čistou estetickou formou. Podobně i hudba může jen v omezení míře spodobovat objekty a myšlenky. Mnohdy se jí daří vyvolávat představu nějakého přírodního objektu /jevu/ tím, že spočívá jeho zvukové projevy /hlasů zvířat, tok potůčku apod./ . Malířství už má velkou schopnost zobrazovat reálné objekty a znázornit pomocí nich určitou myšlenkovou pravdu. Největší možnost zachycení myšlenek a popisu vnějších objektů a jevů má slovesné umění /a samozřejmě také film jako syntéza několika uměleckých oborů/.

Každý umělecký obor má tedy jistou možnost vytvářet umělecká díla jakožto umělecky formované spočívání objektů a myšlenek. Každý obor má taky možnost povyšovat svou uměleckou formu nad obsah, případně obsah úplně potlačovat. Architektura, hudba a tanec /balet/ pracují téměř vždy jen s estetickou formou. Výtvarné umění ale s čistou estetickou formou pracuje jen někdy - ve výtvarném umění ornamentálních a abstraktních. Přechodovým stupněm je výtvarné umění symbolické. Ve slovesném umění se práce s čistou formou téměř nevykazuje. Lyrická poesie klade sice velký důraz na formu, ale práce jenže vždy spojata s určitým konkrétním obsahem /milostné a přírodní děje. Jediným dokladem užití čisté literární formy je konkrétní poesie, drama nebo surrealismus./ Tyto směry ovšem ani tak neuplývají o vytváření nových estetických hodnot, jako jim spíše jde o boření starých estetických norem./ Přechodový stupeň mezi užíváním a neužíváním obsahu je rytus a slovesné umění symbolické a alegorické.

Je třeba si uvědomit rozdíl mezi takovým obsahem díla a jeho uměleckou formou. Je-li obsahem díla způsobem konkrétního objektu / jevu / nebo skladba určitých myšlenek, pak tento obsah je vyjádřením širosti slovesnosti rozumu a je také pouze pro rozum určen, neboť takový obsah je verbálně postižitelný. Teprve zvláštní kvalita sformování tohoto obsahu - krása - činí z výtvoru umělecké dílo. Mnohá umělecká díla / zvláště výtvarná a slovesná / tak nesou dvojitý náboj: objekt / jev, myšlenku / a krásu. Kvalitu obsahu budeme posuzovat podle měřítek logických, etických, ideologických, filozofických, kdežto kvalitu formy bude určovat jedině hledisko estetické. Obsah díla může sloužit k různým účelům: k poučení, k mravní, ideologické, svítomásterové výchově, k filozofickému poznání sebe, světa a svého místa v něm. Krása formy naproti tomu slouží jen k jedinému účelu - k uspokojení člověkovy potřeby krásy. Ovšem druhotně má i jiný význam. Umožňuje slovesku vyjadřovat a uchopovat skryté jevy svého nitra a tím uskutečňovat plnější sebepoznání než umožňuje pouhá myšlenková filozofická sebereflexe.

Obsah a forma uměleckého díla slouží tedy různým účelům. Ale to neznamená, že budeme obě tyto části díla od sebe oddělovat, abychom obsah zavrhovali / protože vlastně nemá s uměním nic společného / a ušlovali o čisté formě / jedinou hodnotou krásy /. Obsah a forma uměleckého díla jsou neoddělitelné. Určitá estetická forma se může uplatnit jen na zcela určitém obsahu, bez něho nemůže existovat. A naopak obsah je někdy uměleckou formou natolik poznamenán, že se jakoby účastní na její krásě. / Lyrická forma se např. uplatňuje nejlépe na motivech milostných nebo přírodních. A naopak např. tragika nešťastné lásky, ačkoliv v sobě nic skutečně krásného nemá, často si krásu propůjčuje s mnohých uměleckých zpracování. / Skutečnou celkovou hodnotu celého díla bude určovat teprve vzájemný poměr obsahu a formy, tedy poměr sdělení myšlenkového a estetického. / Co je to platné, že malíř si vybere za obsah svého obratu krásnou tytici květu, když způsob, jakým ji namaluje, v sobě nebude mít ani kouska uměleckosti. A nebo naopak: dílo po stránce estetické naprosto dokonalé strání na své hodnotě tím, že obsah bude mravně závadný nebo ideologicky nedokonalý. /

Obsah i forma musí být tedy ve vzájemném vztahu a napětí. Ale je třeba

mít na paměti, že jediná forma dělá z výtvořa dílo umělecké a že pro všechny druhy umění platí: forma a její estetické hodnoty nemají pouze i l u s t r o v a t sdělení, které má verbální povahu. Umění nemá jen sdělovat verbální komunikační prostředky a činit je tak lehčeji stravitelnými. To platí zejména o umění politického, které má vždy smysl přeceňovat obsah na úkor formy. Umělecká krása má své zvláštní komunikační schopnosti a těch je třeba využít.

Na tomto místě je vhodné pojednat o hranici mezi uměním a bezcenným brádem. Snad ve všech dobách vývoje umění se uměleckých prostředků chopali i lidé netvořící. Vytvářeli díla, jejichž estetická hodnota byla nepůvodní, okepírovaná. Taková uměla budeme říkat fenealníci, protože oni umění netvoří, nýbrž vyrábějí. Vyskytli se ale i takoví fenealníci, kteří s uměleckými prostředky pracovali teprve způsobem. Ale jejich výtvořové umění vyjadřovat jejich nitro, nýbrž mají uspokojovat jiné potřeby než estetické. Lidé mají přirozenou potřebu prestiže, lásky, strachu, dobrodružství, napětí atd. fenealníci vyrábějí takové umělé výtvořové díla, které umožňují lidem veřítvat se do situací, v nichž se jim právě ona iluze prestiže, lásky, dobrodružství atd. spřítomňuje. Taková díla v podstatě nepotřebují umělecké zformování, neboť jejich účel splňuje a fenealnicou dovedností sestavená myšlenková kompozice. Proto se k nim nejčastěji používá uměleckých prostředků právě těch uměleckých oborů, které pracují s myšlenkovým a verbálním materiálem /výtvořové a slovesné umění/. S útlakem rozvoje fenealnicového epigonství a zprůmyslněním výroby uměleckého brádu se setkáváme zejména v posledních desetiletích. Vznikají tak výtvořová díla, jejichž estetická úroveň je samozřejmě na úrovni kýče a jež mají uspokojit nejprimitivnější lidskou potřebu sentimentu, sexuální vzrušivosti či přiblížení se svým vysněným idolem /kult ženského těla, filmových hereček, zpěváků apod./ Na okraji slovesného umění se zase objevuje rozsáhlá tvorba literatury, v níž se umělecká forma, pokud vůbec nějaká je, dává zcela do služby uspokojování nejružnějších potřeb /ženské románky stylu Červené knihovny, kovbojky, detektivky, horrory

apod./ Samozřejmě že toto vše platí nejen pro výtvarné a slovesné umění, ale / a dnes především/ také pro film. Umělecké výrazové prostředky totiž v poslední době slouží stále častěji i různým metodám psychologického ovlivňování lidí v reklamě a propagandě.

Tolik o druhém vývojovém stupni uplatňování umění. Umění, které dříve sloužilo pouze jednomu člověku k sebevyjadřování, stává se později prostředkem dorozumění a svájezného poznávání mezi lidmi. Použijí zde zákona o podobnosti fylogenetického a ontogenetického vývoje. To, co se odehrávalo ve vývoji celého umění, odehrává se ve zkratce i ve vývoji každého umělce. Každý umělec začíná tím, že se učí vyjadřovat svoje nitro pomocí vytváření umělé krásy. Nejdříve je jeho tvorba pouze nezávaznou hrou s krásnou. Pak ale dochází k sebereflexi hrajícího si ducha a umělec začíná poznávat. Poznání mu umožňuje nové v i d ě n í /slyšení, cítění/ a umělec musí vše to nové opět uměním vyjadřovat. Samočelenské vyjadřování jej ale nemůže dlouho uspokojovat. Hledá pro své vyjádření adresáta. Umělecké dílo se stává spojnicí mezi lidmi. Dvě veličiny pak určují významnost umělce: 1/ Kolika lidem jeho dílo slouží 2/ K čemu jim slouží. Pochopitelně že mnozí ve svém uměleckém vývoji ustrnou a setrvají na některé nižší úrovni nebo v některém mezistupni. Není to ale umění na škodu. Nevytvíjí se totiž jenom umělec, ale i jeho divák, posluchač, čtenář, a proto i schopnost vnímat umění má různé úrovně.

Budeme se teď ptát, jaký je další vývojový stupeň umění. Umění vždy sloužilo za prostředek sebevyjadřování. Ale co je principem sebevyjadřování? V pozadí touhy po vyjádření stojí ještě jiná lidská potřeba - potřeba d ě á v á n í s e . Člověk se rozdávanéjdříve tím, že t v o ř í díla, která jsou svým způsobem uzavřené celkem, mají svůj vlastní vnitřní život, své vlastní zákony /estetické/ a nesou na sobě otisk duchy svého tvůrce. Pak ale člověk poznává, že sayslupné dávání se musí mít taky svůj protěj-

žak. Umělecká díla začínají sloužit jako prostředek sebeodělování se jed-
nebo individuálně druhému /druhým/. Je to kvalitativní postup ve vývoji roz-
dávání se.

Jaký bude další kvalitativně odlišný stupeň dávání se? Od chladného
komunikování je třeba přejít k živému v t s a k a - Už nestačí dávat se
druhému, jen odělováním svého nitra. Nyní je třeba své nitro, své je subjek-
tivní j á , založit druhému subjektivním t y . Potřebu sebeodarová-
ní může uspokojit jedině vzájemné opravdové odevzdání sebe sama do rukou
druhého - tedy láska. A láska, jakožto celou batostí a celým bytím uskuteč-
ňovaný vztah, nepotřebuje už žádné prostředky ani prostředky. Láska je
nad umění. Z hlediska cílů, jichž člověk na tomto světě může /má/ dosáh-
nout, je umění pouze služebníkem v určitém směru nastý k těmto cílům.

vš

Jen slovo může spasit svět.

EGON HOSTOVSKÝ

Když neříkane, jak myslíme, budeme nakonec mluvit tak, jak říje-
se.

PAUL BOURGET

Kdo jste vy, kteří jste ve své nezvyklosti chtěli, aby se kni-
hy shodovaly jen s vámi?

WALT WHITMAN

Den se dne přikládá k naší váhu rozum. Den se dne si víc uvědomuje, že jedině ním můžeme spisovat a postihnout něco z našich dojmů, totiž zachytit kus sebe sama, což je jediný umělecký materiál. Minulost není to, co má pod tímto názvem poskytuje rozum. Ve skutečnosti se každá zasmulá hodina našeho života, jako duše zemřelého v některých lidových vyprávěních, okamžitě převrtčí a skryje do nějaké materiální věci. A zůstane v ní zajatá, navždy zajatá, dokud se s věcí znovu nesetká. Skrze ni ji rozpoznáváme, vyvoláme, a je osvobozena.

MARCEL PROUST

Jemnější společenský duch je to, co chybí dnešní měšťácké společnosti, vyhynul v ní, společnost úplně propadla kmetařství a tím také zesprostácela.

F.X.ŠALDA

Účelem existence je krása, mravní a estetická a dosahuje se jí přátelství, láskou a uměleckým zážitkem.

ALFRED WHITEHEAD

Milovat znamená nalézt a dovršit sebe sama v něčem mimo sebe.

PIERRE TEILHARD DE CHARDIN

/ Výpisky z četby vybrala já/